

परमपूज्य काकामहाराज यांच्याशी झालेली चर्चा

डिसेंबर २०१०

बहुतेक वाचकांना माहित असेलच की ऑगस्ट २०१०मध्ये आपल्या परमपूज्य काकामहाराजांच्या (गुरुदेवांच्या) उजव्या हाताला पक्षाघाताचा सौम्य झटका आला होता. आता त्यांचा हात बरा आहे आणि त्यामानाने प्रकृतीत फारच सुधारणा आहे. डॉक्टरांनी सांगितलेला आराम व उपचार यामुळे परिणाम झालेल्या हाताचे चलनवलन बऱ्यापैकी सुरु झाले आहे. एवढी पीडा असूनही साधकांशी संवाद साधणे व महायोगाच्या प्रसारात सहभागी होणे यासाठी काका महाराजांचा उत्साह नेहमीप्रमाणेच राहिला आहे. १४ डिसेंबर २०१० यादिवशी 'सेल्फ अवेकनिंग' (<http://mahayoga.org/selfawakening.htm>) या न्यूजलेटरचे श्री दिलीप कामत(संपादक) यांना प.पू.काका महाराजांबरोबर त्यांच्या नाशिक येथील निवासस्थानी काही तास बसायचा चांगला योग लाभला आणि त्यांच्याशी महायोगाविषयी चर्चा झाली. या चर्चेचा संपादित भाग खालीलप्रमाणे आहे. प.पू. काकामहाराजांबरोबर झालेली ही चर्चा 'सेल्फ अवेकनिंग' न्यूजलेटरच्या मे २०११च्या अंकात प्रथम इंग्रजीत प्रकाशित झाली होती.

संपादक - प्रिय गुरुदेव, सेल्फ अवेकनिंग इ न्यूजलेटर या त्रेमासिकाच्या वाचकांसाठी आपण महायोगाबद्दल बोलायची संधी दिलीत त्यासाठी धन्यवाद! अशाच प्रकारची चर्चा आपण मागे दोन वेळा केली आहे. त्यात तुम्ही स्वतःच्या आयुष्यातील अनुभवांविषयी, तसेच महायोग, शक्तिपात दीक्षा व साधन याविषयी बोललात. त्या मुलाखतींचे इ न्यूजलेटरच्या वाचकांनी स्वागतच केले आहे. वाचकांना त्यातून स्फूर्ती मिळाली आहे आणि तुमच्याकडून या विषयावरच्या त्यांच्या अनेक प्रश्नांबाबत मार्गदर्शन मिळाले आहे. तुम्हाला ठाऊकच आहे की आपले बरेचसे वाचक काही संन्यासी नाहीत, ते आपल्या कुटुंबाची व कामाची जबाबदारी असणारे गृहस्थ आहेत. तेव्हा या वेळेस कौटुंबिक व कार्याची जबाबदारी सांभाळणाऱ्यांना महायोगाचा कसा उपयोग होतो, आणि रोजच्या जीवनाच्या रहाटगाडग्यात साधकाने महायोगाचा अंतर्भाव कसा करावा, याबाबत तुमचे विचार मला जाणून घ्यायचे आहेत. आपण सुरुवात करायची का?

गुरुदेव - आतापर्यंतच्या चर्चेची साधकांना मदत झाली हे ऐकून मला आनंद झाला. आज तुम्ही सुचविलेले विषय खरंच खूप महत्वाचे आहेत कारण त्यासंदर्भात साधकांचे अनेक प्रश्न असतात.

आपल्या मागच्या चर्चेत मी असे अनेकवेळा सांगितले होते की, एकदा का साधकाची प्राणशक्ती जागृत झाली की साधकाने साधन चालू असताना आपण काही करतो आहोत ही भावना सोडून द्यावी व शक्तीला संपूर्ण ताबा घेऊ द्यावा. साधकासाठी फक्त साधन करतानाच नाही तर

त्याच्या आयुष्याच्या प्रत्येक बाबतीत हे सत्य आहे. जर जागृत झालेल्या शक्तीला आपण आपल्या आयुष्यात मार्गदर्शन करू दिले तर ती विश्वजननी/ जगन्माता असल्याने आपले अंतिम कल्याण कशाने साधता येईल यासाठी योग्य ते मार्गदर्शन करेलच.

साधकाला आपल्या आयुष्यात ज्या ज्या परिस्थितीला सामोरे जावे लागेल ते ते सर्व साधकाच्या अंतिम कल्याणासाठीच असेल. आता लगेच त्याला यात काही स्वतःचे हित आहे हे समजणार नाही, हित लक्षात येणार नाही. परंतु खात्री ठेवा की यातून लाभ होईलच. कधी कधी येणारा अगदी कठीण काळसुद्धा साधकाच्या अध्यात्मिक प्रवासाकरिता आवश्यक असतो. त्यामुळे संसारात अडचणी येण्याबद्दल साधकाने इतकी काळजी करू नये. त्याने अर्थातच या अडचणींना तोंड देण्याचा पूर्ण प्रयत्न करावा, पण त्याचवेळेस अशी वृत्ती विकसित करण्याचा प्रयास करावा की, प्राणशक्तीच हे सर्व घडवून आणते आहे आणि तो प्रयत्न करित असला तरीही जे काही घडते आहे ते सर्व त्याच्या स्वतःच्या अंतिम भल्यासाठीच घडते आहे.

संपादक - अशा प्रकारचे वर्तन ठेवणे उत्तमच आहे. परंतु बहुतेकवेळा लोक रोजच्या कामाच्या धकाधकीत इतके गुंतून जातात की असा दृष्टीकोन ठेवणे बाजूलाच राहते. मग रोजच्या जीवनातील चढउतार अनुभवताना त्यांचा मानसिक व अध्यात्मिक तोल ढळू लागतो. तुम्ही आता जी वृत्ती साधकाने विकसित करावी असे म्हणालात, ती कशी काय साधावी?

गुरुदेव - हे खरेच आहे की आपण सर्वांनी कर्म केलेच पाहिजे, कारण आपणा सर्वांना काही कर्तव्ये अनिवार्यपणे पार पाडायची असतात. त्यामुळे त्या कर्तव्यांच्या पूर्तीसाठी लागणारी कर्मे करण्यात आपल्याला गुंतून घ्यावे लागते. पण साधकाने जर बारकाईने निरीक्षण केले तर त्याला असे दिसेल की, काही वेळा कामावर असताना, किंवा कौटुंबिक आयुष्यात फायदेशीर परिस्थिती निर्माण होते आणि त्याने जाणिवपूर्वक काहीही केले नसतानाही चांगल्या गोष्टी आपोआप घडतात. तेव्हा त्याच्या लक्षात येईल की अशी परिस्थिती निर्माण करणे त्याला स्वतःला तर शक्य नव्हते, म्हणजे जागृत झालेली प्राणशक्तीच त्याच्या अंतिम कल्याणासाठी काही विशिष्ट गोष्टी घडवून आणते आहे. आणखी सांगायचे म्हणजे, ज्या लाभाविषयी मी बोलतो आहे तो ऐहिक लाभ नसून अध्यात्मिक लाभ आहे आणि सर्व साधकांचे तेच अंतिम ध्येय असले पाहिजे.

प्राणशक्तीला शरण जाणे हीच मुलभूत वृत्ती साधकाने विकसित करणे जरूरीचे आहे. जर साधकाने प्राणशक्तीला शरण जाण्याचा स्वभाव हळूहळू वाढवला, तर खुद्द प्राणशक्तीच्या बलानेच सर्व काही मार्गदर्शित केले जाईल. अर्थात साधकाला स्वतः आपले कर्म करित राहिले पाहिजे (कर्तव्याशी निगडित असलेले कर्म), परंतु जागृत झालेली प्राणशक्तीच त्याच्या कार्मिक क्रियांसाठी लागणारी योग्य अशी भोवतालची परिस्थिती निर्माण करेल.

संपादक - पण बहुतेकवेळा, जे साधक महायोगाची दीक्षा घेताना अतिशय चांगला हेतू मनात धरून त्यांच्या अध्यात्मिक प्रवासास सुरुवात करतात, त्यांनाच कालांतराने जाणवते की नोकरी,

कुटुंब, इत्यादी गोष्टींमुळे त्यांच्या आयुष्यात महायोगाचा अग्रक्रम बदलला आहे. पुन्हा महायोगाला प्राधान्य देण्यासाठी साधकाने काय करावे?

गुरुदेव - हो, मला माहित आहे की जे साधक त्यांच्या ऐहिक इच्छा आणि अध्यात्मिक विकास यांचा मेळ घालायचा प्रयत्न करीत असतात त्यांच्या बाबतीत असेच घडते. या द्विधावस्थेचा उपाय काही सोपा नाही. आपल्या पूर्वजन्मीच्या अपूर्ण इच्छा, आसक्ती व तिरस्कार यासह आपण या पृथ्वीवर जन्मास येतो. त्याबरोबरच या जन्मी गोळा झालेल्या इच्छा आणि आसक्ती, हे सर्व उद्भवतच रहाते आणि आपल्या दररोजच्या कामांच्या अग्रक्रमावर परिणाम करते. या इच्छा, आसक्ती व तिरस्कार या सर्वांशी मुकाबला करण्याचा एकच मार्ग आहे. तो म्हणजे दररोज प्रयत्नपूर्वक साधनेस बसावे आणि प्राणशक्तीला संपूर्णपणे शरण जावे, फक्त साधन करतानाच नाही तर आपल्या दररोजच्या आयुष्यातही शरणागत असावे. साधनेस बसताना जेव्हा आपण प्राणशक्तीला शरण जातो तेव्हा ज्या क्रिया होतात त्या परिणामतः आपली आसक्ती व द्वेष, तिरस्कार यांचा निचरा करतात. याचप्रमाणे आपण जेव्हा कार्मिक क्रिया करीत असतानाही प्राणशक्तीला शरण जाण्याची वृत्ती जोपासतो तेव्हा हे रोजचे जीवनच साधन होऊन जाते आणि रोजचे कर्मच क्रिया बनतात, ज्या आपल्या आसक्तीचा, इच्छांचा, तिरस्काराचा निचरा करतात.

संपादक - वा! असे वाटते की कर्मयोग्याची वृत्ती विकसित करण्यासाठी हा उत्तम मार्ग आहे. यामुळे महायोगाच्या संदर्भात कर्मयोग कसा समजून घ्यावा हे कळले. पण अशा प्रकारची वृत्ती जोपासताना एखाद्याला आपल्या अहंकाराशी सामना करावा लागेल, हो ना? अहंकाराचा पगडा कमी होण्यासाठी एखाद्याने काय करावे?

गुरुदेव - अहंकारापासून सुटका करून घेणे कठीणच आहे, परंतु अहंपणा नेहमीच वाईट असतो असे नाही. स्वार्थ आणि भौतिक संपत्तीबद्दल अहंकार वाटत असल्यास नित्य साधन आणि आपले नित्य कर्म करीत असताना प्राणशक्तीला शरण जावे. यामुळे हळूहळू अहंकाराचा पगडा कमी होत जाईल. जर दुसऱ्याच्या उन्नतीसाठी चांगल्या गोष्टी करण्यासाठी एखाद्याच्या अहंभावाचा उपयोग होत असला तर तो वाईटच आहे असे म्हणता येणार नाही. या अहंभावामुळेच अनेक जणांना कर्माने आलेले कर्तव्य करण्याची उर्जा मिळते. नित्य साधन आणि प्राणशक्तीस शरणागत होणे, यानेच हळूहळू अहंकाराच्या वाईट पैलूपासून आपली सुटका होईल आणि जेव्हा आपण आपले कार्मिक कर्तव्य पुरे करू तेव्हा हेच आपल्याला अहंकारापलीकडच्या अध्यात्मिक अवस्थेप्रत घेऊन जाईल.

संपादक - नित्य साधनेच्या महत्तेबद्दल तुम्ही सतत बोलता. साधन एवढे महत्त्वाचे का आहे? साधकाने दररोज साधनेस बसणे आवश्यक आहे का?

गुरुदेव - आपल्या रोजच्या आयुष्यातील साधन ही एक फक्त खिडकी आहे. जिथे आपण शांतपणे बसतो आणि आपल्या सामायिक मातेला, आपल्या अंतरंगी वास करीत असलेल्या

प्राणशक्तीला संपूर्ण शरण जातो. आपल्या आतली आसक्ती व चीड,घृणा ह्यांची स्वच्छता करण्यासाठी साधनेची ही छोटीशी खिडकी रोजच्या आयुष्यात आपल्याला मदत करते. म्हणजेच दररोजच्या जमा झालेला आसक्ती व द्वेष, तिरस्काराचा कचरा झटकून जर स्वतःला स्वच्छ करायचे असेल तर आपल्याला दररोज साधनेला बसलेच पाहिजे. केवळ हेच नव्हे, पण जर आपल्याला दररोज प्राणशक्तीला शरण जाण्याची अभिवृत्ती विकसित करायची असेल तर साधन करताना ती शरणागती चिंतात आणली पाहिजे आणि तीच वृत्ती साधनेव्यतिरिक्तच्या उरलेल्या दिवसभरात पुढे नेता आली पाहिजे. नियमितपणे साधन करताना शरणागतीचा अनुभव चिंतास येणे फार महत्वाचे आहे कारण हीच अनुभवजन्य वृत्ती रोजच्या जीवनात सम्मिलित करता येईल. म्हणून मी साधकांना विनंती करतो की 'रोज साधनेला बसावे.'

संपादक - दररोजच्या जीवनातील साधनेचे महत्व काय आहे याचा खुलासा आता झाला आहे, तेव्हा मी परत दररोजच्या जीवनातील उरलेल्या विषयांना कसे कसे महत्व द्यावे या माझ्या प्रश्नाकडे वळतो. प्रत्येक दिवसाचे काम किंवा उद्योग आणि गृहकृत्य यांच्या चढाओढीत साधकाने आयुष्याला वळण कसे लावावे?

गुरुदेव - साधकाने स्वतःच्या कार्यात व कुटुंबात काय जबाबदाऱ्या घेतल्या आहेत यावर त्याने कोणत्या गोष्टीला अग्रक्रम द्यावा हे ठरवावे. आपले कर्तव्य नीटपणे बजावण्याबाबत त्याने जागरूक असावे. प्रामाणिकपणे व निष्ठेने त्याने आपले कर्तव्य पार पाडावे. जर तो एखाद्या कार्यालयात कर्मचारी असेल तर ते कार्यालय स्वतःचे असल्यासारखे त्याने काम करावे. या पद्धतीने तो त्याच्या कार्यालयाप्रती आणि कामाप्रती उत्तम वृत्ती विकसित करू शकेल.

संपादक - परंतु जर साधकाने दररोजच्या कर्तव्याला अग्रक्रम दिला तर त्याचे साधन उणे नाही का पडणार?

गुरुदेव - नाही. त्याचे साधन कमी पडणार नाही. जेव्हा साधक आपल्या सर्वांच्या मातेला, प्राणशक्तीला संपूर्णपणे शरण जाईल तेव्हा ती त्याने काय करावे हे मार्गदर्शन करेल आणि त्याच्यासाठी जे योग्य आहे ते घडवून आणेल, त्यामुळे कर्माने येणारे कर्तव्य पार पडताना साधना कमी पडेल असे होत नाही.

संपादक - कधीकधी साधकाला घरी किंवा कामावर प्रतिकूल परिस्थितीस सामोरे जावे लागते. अशी बिकट परिस्थिती त्याने कशी हाताळावी? त्याने स्वतः त्यावर मात करण्याचा प्रयत्न करावा की त्याने प्राणशक्तीला शरण जाऊन प्रतिकूल परिस्थितीस तोंड न द्यावे?

गुरुदेव - प्राणशक्तीला शरण जाणे याचा अर्थ असा नाही की एखाद्याने आयुष्यातील प्रतिकूल परिस्थितीत हाय खाऊन आशा सोडून द्यावी. कधीकधी कर्माने येणारे कर्तव्य पूर्ण करताना

एखाद्याला असे बिकट प्रसंग हाताळावे लागतात. उदाहरणार्थ, कार्यालयात कोणा दुसऱ्याच्या कामामुळे जर साधक दुखावला गेला तर साधकाच्या कामाच्या गुणवत्तेवर ज्या माणसामुळे परिणाम झाला त्याच्याशी त्याच्या कामामुळे साधकाचे व कार्यालयाचे कसे नुकसान होते आहे याविषयी साधकाने नम्रपणे चर्चा करावी. साधकाने ही समस्या सोडवण्यासाठी त्या माणसाबरोबर एकत्रपणे विचार करावा. त्याने प्राणशक्तीला मार्गदर्शन करण्यास विनंती करावी आणि त्याला दिसून येईल की प्रतिकूल परिस्थितीची हळूहळू बदलते आहे. साधकाला परिस्थितीबाबत तीक्ष्ण अंतर्दृष्टी येऊ लागेल. एकदा अशा प्रकारे प्रतिकूलतेचा प्रश्न सुटण्याचा अनुभव मिळाला की त्यातून मिळणाऱ्या अध्यात्मिक शिकवणीचा तो आनंद घेईल. त्याच्या लक्षात येईल की एक अलिप्तपणाची भावना त्याच्यात तयार होते आहे आणि त्यामुळे भविष्यात अवघड परिस्थितीही धीराने हाताळणे त्याला शक्य होईल.

संपादक - धन्यवाद! आपण हा मुद्दा स्पष्ट करून सांगितला की प्राणशक्तीला शरण जाणे म्हणजे विपत्तीला शरण जाणे नव्हे. पण काही जणांचे असे म्हणणे आहे की, आपल्याला ज्या विपत्तींना तोंड द्यावे लागते तो आपला प्रारब्धभोग आहे आणि प्रारब्धाशी झगडणे निरर्थक आहे. या बाबतीत आपण साधकांना काय मार्गदर्शन कराल.

गुरुदेव - प्रारब्ध अधिक महत्वाचे आहे की प्रयत्न, हा एक अवघड चर्चेचा विषय आहे. जे असे म्हणतात की सगळे काही प्रारब्धामुळेच चालवले जाते त्यांचा मुद्दा असा असतो की जे काही प्रयत्न एखादा करित असतो तेही प्रारब्धच त्याच्याकडून करून घेत असते. त्यामुळे या वादातून काहीही निष्पन्न होणार नाही. 'योगवासिष्ठ' या ग्रंथात असे सांगितले आहे की प्रारब्ध परिस्थिती निर्माण करते परंतु जे घडते आहे त्यासाठी प्रयत्न फार महत्वाचा आहे. आपले कर्तव्य बजावताना ज्या परिस्थितीत आपण असू त्यानुसार कर्म किंवा कृत्य करणे आपल्याला भाग पडते.

परंतु आपण हे मनात ठेवले पाहिजे की आपल्या कर्माची फळे किंवा परिणाम पूर्णपणे आपल्या हातात नसतो. भगवद्गीतेत असे म्हटलेच आहे "कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन". याचा अर्थ असा की, प्रत्येकाला केवळ कर्म करण्याचा अधिकार आहे, अर्थात फळाचा अधिकार नाही. आणि या श्लोकाच्या दुसऱ्या चरणात भगवान श्रीकृष्ण अर्जुनाला पुढे सांगतात की, फळाच्या अपेक्षेने कर्म करू नकोस, आणि फळ नाही म्हणून कृतीशून्यतेचा अनुराग करू नकोस. तेव्हा जसे एखाद्या विद्यार्थ्याला परीक्षेला बसायचे असते, तेव्हा परीक्षेला बसणे हे त्याचे कर्तव्य असते. त्याने कृतीशून्यतेचा मार्ग चोखंदळ नये उदा. परीक्षेला न बसणे. जेव्हा तो परीक्षेला बसेल तेव्हा त्याने परीक्षेत उत्तम कामगिरी केली पाहिजे आणि परीक्षेआधी अभ्यासाची पूर्ण तयारी केली पाहिजे. हे करणे त्याच्या हातात आहे. परंतु त्याला मिळणारे गुण व त्याचा निकाल त्याच्या हातात नाही. त्याकरिता परीक्षेला बसताना किती गुण मिळणार आहेत याची चिंता करू नये.

परीक्षेत प्रश्नांची उत्तरे लिहिताना त्याने सर्वात उत्तम रीतीने कार्य करावे. परीक्षेचा निकाल म्हणजे त्याला मिळणारे गुण ह्या गोष्टी त्याने नशिबावर सोडून द्याव्या.

संपादक - यातून हे स्पष्ट होते की परिस्थिती निर्माण करण्यात प्रारब्धाचे किती महत्व आहे आणि आपल्या प्रगतीसाठी प्रयत्नांची काय भूमिका आहे. आता थोडे विषयांतर करतो. नवीन साधकाला या संदर्भात आपण काय सल्ला द्याल?

गुरुदेव - नवीन साधकासाठी सर्वात महत्वाची गोष्ट ही आहे की त्याने नियमितपणे साधनेस बसावे, अर्थात दररोज बसावे. हळूहळू त्याला त्याच्या अध्यात्मिक प्रगतीचे पुरावे दिसू लागतील. हे घडण्यास वेळ लागेल, कारण जसे साधन कार्य करू लागते तसे ते हळूहळू साधकाच्या या जन्मातील व मागच्या जन्मातील मनावर उमटलेले ठसे पुसण्यास सुरुवात करते. नियमित साधनेने साधकाच्या मनात अलिप्तपणाची भावना तयार होऊ लागते, त्यामुळे नवे ठसे, नवी आसक्ती, नवा तिरस्कार, राग जमा होण्याचे तो टाळू शकतो.

साधकाने आसक्तीचा, द्वेषाचा किती मोठा ढिगारा गोळा केला आहे, तसेच सातत्याने साधन करून तो हा ढिगारा कसा कमी करतो आहे वा रोजच्यारोज ह्यात नवनव्या आसक्तींची व राग द्वेषाची किती भर टाकतो आहे यावर त्याची अध्यात्मिक प्रगती अवलंबून आहे. नवीन साधक सहसा जास्तच चिंता करताना दिसतात की, माझी अध्यात्मिक प्रगती पुरेशी होते आहे किंवा नाही. परंतु त्यांनी हे लक्षात ठेवले पाहिजे की मी आताच सांगितलेल्या समीकरणानुसारच प्रगतीचा आराखडा असेल. तेव्हा ते फक्त एकच काम करू शकतात की नियमितपणे साधनेला बसायचे. कर्म आणि कर्मफल या संबंधीच्या माझ्या आधीच्या उत्तरास धरूनच सांगतो आहे की, साधकाला फक्त साधनेला बसण्याचा अधिकार व कर्तव्य आहे परंतु साधनेपासून लाभणाऱ्या फळाचा नाही. त्याने केवळ माता प्राणशक्तीला ठरवू द्यावे की जे घडण्याची जरूरी आहे ते घडावे. साधक कदाचित लगेचच ज्ञानी अवस्थेत पोहोचणार नाही आणि तो या जन्मी की पुढील जन्मी त्या अवस्थेप्रत पोहोचेल, हे आम्हाला सांगता येणार नाही. परंतु तो त्या मार्गावर निश्चितपणे चालू लागेल.

संपादक - आपल्या या पूर्वीच्या चर्चेत आपण आम्हाला मार्गदर्शन केलेत की, महायोगात इतर सर्व योगपद्धती समाविष्ट आहेत. म्हणजे साधकाच्या अध्यात्मिक प्रगतीसाठी आवश्यक त्या इतर योगपद्धतीचा सराव महायोगात स्वाभाविकपणेच होत राहिल. याचा अर्थ असा आहे का की साधकाने महायोगाच्या साधनेला बसल्यावर जे आपोआप घडेल त्याव्यतिरिक्त इतर योगपद्धतीचा सराव करूच नये? उदाहरणार्थ जर त्यांना हटयोगाबद्दल व मंत्रयोगाबद्दल ओढ वाटत असेल तर त्यांचा सराव करावा का? हा प्रश्न मी विचारतो आहे कारण बरेच नवे साधक

वेगवेगळ्या योगपद्धतींच्या परंपरामधून महायोगाकडे वळतात आणि त्यातील काही जणांना आधीच्या योगपद्धतींचा सराव चालू ठेवावासा वाटतो.

गुरुदेव - तुमचे बरोबर आहे. आपल्या महायोगाच्या पथावर फक्त महायोग साधनेला बसण्याशिवाय इतर कोणतीही योगसाधना करण्याची गरज पडत नाही. ज्या काही यौगिक किंवा इतर क्रिया साधन करताना आपोआपच होतात, त्या जशा प्रकारे होतील तशा होऊ द्याव्यात. साधन चालू असताना जे काही जरूरीचे आहे ते माता प्राणशक्तीला करू द्यावे. ती सर्व काही बरोबर करेल यावर विश्वास ठेवावा.

मी जरी असे म्हटले तरी, महायोगाच्या साधनेला बसण्याव्यतिरिक्त साधकाला जर एखादी वेगळी योगसाधना करायची असेल तर त्यास काही हरकत नाही. परंतु साधकाने याबद्दल खात्री करावी की ज्या काही योगपद्धतींचा सराव त्याला करायचा असेल, मग तो हठ, जप, मंत्र योग इत्यादीपैकी काहीही असेल तरी तो खबरदारीने करावा आणि त्या त्या मार्गावरील तज्ञ माणसाच्या वा गुरुच्या योग्य मार्गदर्शनाखालीच करावा आणि योगग्रंथात जसा विहित केला असेल तसा करावा. अन्यथा चुकीच्या पद्धतीने सराव केल्यास त्याचे वाईट परिणाम त्याला भोगावे लागतील. उदाहरणार्थ, जर साधकाने योग्य मार्गदर्शनाशिवाय हठयोगाचा प्रयोग केला तर त्यास शारीरिक इजा / हानी होऊ शकते. जपयोग किंवा मंत्रयोग अयोग्यपणे अनुसरला तर साधकाच्या मनाला व शरीराला इजा पोहोचू शकते.

याउलट महायोगाशिवाय इतर विशिष्ट योगपद्धती अवलंबण्यापेक्षा, महायोग साधन करताना ज्या काही यौगिक व इतर क्रिया आपोआप होतात त्या तशा होऊ द्याव्यात. साधन चालू असताना साधकाने याची चिंता करू नये की जी काही आसने केली जातात ती योगग्रंथात सांगितल्याप्रमाणे होत नाहीत किंवा मंत्र व जप जो होतो आहे तो लेखी सूचनांना धरून होत नाही आहे. साधन करित असताना जे काही घडते आहे त्यात साधकाचा हात नसतो. त्याने केवळ प्राणशक्तीवर विश्वास ठेवावा. कारण साधनेत जे घडणे जरूरीचे आहे त्याची ती कर्ती आहे. खरे तर महायोगाव्यतिरिक्त स्वबुद्धीनेच इतर सराव करताना साधकाला जर काही इजा पोहोचलीच तर महायोग साधन करताना ज्या क्रिया होतात, त्यांच्यामुळे ही हानी भरून निघते. अशा प्रकारची हानी/इजा होणे आवश्यक होते कारण महायोग साधनेने नंतर त्याचा निचरा होणार असतो असेच समजावे.

संपादक - वाह, फारच छान! तुमचा संदेश अगदी स्पष्ट आहे. आपण आता दुसऱ्या मुद्याकडे वळूया, जो रोजच्या आयुष्याशी निगडित आहे. बहुतेकवेळा साधक व इतर लोकंसुद्धा प्रश्न विचारतात की, आहार व इतर गोष्टींवर असलेल्या निर्बंधांचे महत्व काय? इतके नियम असण्याचा हेतू काय आहे आणि ते पाळणे इतके महत्वाचे आहे का?

गुरुदेव - हे निर्बंध तुमच्या भल्यासाठीच आहेत. आपल्या अध्यात्मिक प्रगतीत काही अडचणी येऊ नयेत व मार्गात कोणतेही अडथळे येऊ नयेत, यासाठीच हे नियम आहेत. हे निर्बंध पाळण्यामुळे साधकाची प्राणशक्ती हव्या त्या दिशेने कोणत्याही अडथळ्याशिवाय प्रवाहित होईल. जेव्हा एखाद्या साधकाला विधिवत दीक्षा मिळते तेव्हा तो कबूली देतो की मी सर्व नियमांचे पालन करीन. अशा प्रकारचा करार तो माझ्याशी करत नसून त्याच्या स्वतःच्या आत स्थित असलेल्या प्राणशक्ती बरोबर करतो आहे. हे निर्बंध पाळण्यामुळे वा न पाळण्यामुळे होणारे परिणाम माझ्यावर होणार नाहीत तर साधकाला स्वतःलाच ते जाणवतील. ते पाळण्यासाठी मी काही त्याला गुण वगैरे देणार नाही, पण प्राणशक्ती नक्कीच देईल. जर साधकाने आहारनिर्बंध इत्यादी प्रामाणिकपणे पाळले तर प्राणशक्ती खात्रीने त्याच्या अध्यात्मिक प्रगतीची गती वाढवेल. जर साधकाने हे निर्बंध न पाळण्यासाठी काही पळवाटा शोधल्या असतील तर तसे केल्याने होणारे परिणाम त्याला लवकरच अनुभवास येतील. कदाचित शारीरिक दुखणेही भोगावे लागेल. तेव्हा नियम /निर्बंध पाळणे हे साधकाच्या इच्छेवर अवलंबून आहे. निग्रहपूर्वक हे पाळणे साधकासाठी नेहमीच उत्तम असेल.

संपादक - दुसरा एक मुद्दा आहे, ज्याचा तसे पहाता महायोगाशी इतका संबंध नाही. पण आम्ही अनेकवेळा साधकांना त्या बद्दल चर्चा करताना ऐकले आहे. तो म्हणजे, इतरांकरिता, विशेषतः ऐपतीने जे तेव्हा नशीबवान नसतील त्यांच्याकरिता आपल्या काय भावना असायला हव्यात? या संदर्भात, दुसऱ्याकरिता उदारमनस्क असणे ह्याचा महायोगाच्या साधन सरावाशी काय संबंध आहे?

गुरुदेव - मनुष्य ज्या ऐहिक व पारमार्थिक परिस्थितीत जन्म घेतो ती त्याच्या अनेक पूर्वजन्मांच्या संचित कर्मानुसार ठरते. याशिवाय प्रत्येक जन्मी आपण अंतिम ज्ञानोदायापर्यंत पोहोचण्याच्या विकासक्रमानुसार उत्क्रांत होत असतो. पूर्वजन्मांच्या कर्मांचा निचरा होण्यास युक्त अशी जन्मदशा आपल्याला मिळतच असते. त्यामुळे दुसऱ्या माणसाच्या ऐहिक व परमार्थिक अवस्थेबद्दल आपण मतप्रदर्शन करण्याचे काहीच कारण नाही. आपण सर्वच आध्यात्मिकदृष्ट्या उत्क्रांत होत असतो आणि आपली ऐहिक परिस्थिती या उत्क्रांतीत अडथळा बनत नाही.

हे लक्षात घेता, महायोगाचा आमचा अनुभव आम्हाला शिकवण देतो की, आपण सर्व आपल्या सामायिक मातेची, प्राणशक्तीची लेकरे आहोत. यामुळे इतर मानवांबद्दल आपोआप बंधुत्वाची भावना निर्माण होते. या पृथ्वीतलावरील सर्वांनी महायोगाच्या सुंदर देणगीबद्दल जाणून घ्यावे असे आम्हाला वाटते, याचे हेच कारण आहे. त्यामुळे त्यांच्या प्रारब्धात जे लिहिले आहे त्यापेक्षा अधिक गतीने त्यांचा विकास होईल. याच कारणास्तव आम्ही सतत प्रयत्नशील असतो की, पृथ्वीवरील प्रत्येकाला महायोगाविषयी माहिती मिळेल.

याच धर्तीवर, जर साधकाला वाटत असले की आपल्या गरज असलेल्या बांधवांना मदत करण्यात काही योगदान द्यावे, तर ते उत्तमच आहे. परंतु गृहस्थ असलेल्या साधकाचे पहिले कर्तव्य हे आहे की त्याने आधी स्वतःच्या, आपल्या कुटुंबियांच्या गरजा पुरे करण्यास प्राधान्य द्यावे. एकदा का या गरजा पुऱ्या झाल्या की मग अर्थातच त्याच्याकडे जे अधिक आहे त्यातून काही योगदान त्याने जरूर द्यावे. जी ऐहिक संपत्ती आपल्या गरजांपेक्षा जास्त आहे ती ठेवून वा तिचा साठा करून काय उपयोग आहे? या जन्मातील संपत्ती आपण पुढल्या जन्मासाठी नेऊ शकत नाही. त्यापेक्षा गरजूंना मदत करणेच योग्य आहे. प्रसंगवशात, नियमित साधन केवळ विश्वबन्धुत्वाचा अनुभव देत नाही तर ऐहिक गोष्टीबद्दलही वाटणारी गोडी हळूहळू कमी करते. तेव्हा साधकाला दुसऱ्याविषयी सहानुभूती वाटणे व गरजू बांधवाला दान म्हणून काही द्यावेसे वाटणे हे अगदी स्वाभाविक आहे.

संपादक - याच संदर्भात पुढे असे की, समाजात जे काही अन्याय घडताना दिसतात त्याबाबत साधकाची भूमिका काय असावी?

गुरुदेव - अनेक प्रकारचे अन्याय आपल्याला दिसत असतात. काही अन्याय जे आपल्याशी संबंधीत असतात आणि काही इतर माणसांच्या बाबतीत असतात. जर आपल्यावर कोणी अन्याय करत असेल तर त्यामुळे आपले मनस्वास्थ्य बिघडवू देऊ नका किंवा रागावण्यास उद्युक्त करू देऊ नका. आपण सत्याच्या बाजूने आहोत याची स्वतः खात्री करून घ्यावी आणि 'सत्यमेव जयते' किंवा 'नेहमी सत्याचाच विजय होतो' या वचनावर विश्वास ठेवावा. सत्य नेहमीच उजेडात येते परंतु तोपर्यंत हा दिसत असलेला अन्याय वेदनादायक असतो. पण आपण हे सर्व हसत हसत सहन करावे आणि आपल्यातील चांगुलपणा सोडता कामा नये. अशा वेदना आपल्या पूर्वकर्माचा परिणाम आहे असा विचार करावा. कदाचित मागच्या जन्मीचे कर्म असेल, पण या जन्मीच्या अध्यात्मिक मार्गावरील प्रगतीसाठी आपल्याला त्यातून जावेच लागेल.

या पृथ्वीतलावरील प्रत्येकाला, गुरूंना व स्वामींनासुद्धा अशा वेदनादायक व मनस्ताप देणाऱ्या काळातून जावे लागते. वेदना कधी मानसिक तर कधी शारीरिक असतात. आपल्याला जेव्हा शक्य होईल तितके या वेदना शमविण्याचा प्रयत्न करावा, पण त्या सौम्य करण्याचा प्रयास केल्यावरही राहिल्याच, तर आपण हे धरून चालावे की हा आपल्या पूर्वकर्माचा परिणाम आहे आणि या परिस्थितीचा आपल्या अध्यात्मिक उन्नतीसाठी उपयोग करून घ्यावा. उदाहरण द्यायचे झाले तर, तुम्हाला माहित आहेच की माझ्या उजव्या हाताला समस्या आहे (हे बोलताना गुरुदेव मंदपणे हसत होते). मला त्यासाठी उपचारही मिळत आहेत पण असे असूनसुद्धा मला माझे आयुष्य त्या समस्येसहीत घालवावे लागते. असे व्हायला नको होते असे म्हणण्याला काहीच अर्थ

नाही. माझ्याकरिता हेच उत्तम आहे की माझ्या पूर्वकर्मांचा हा परिणाम आहे हे जाणून धीराने व समजूतदारपणे याचा सामना करावा.

संपादक - आणि मग इतरांवर अन्याय होताना आपण पहातो व त्यांच्या वेदनाही पहातो त्यांचे काय? आम्ही ही परिस्थिती कशी हाताळावी?

गुरुदेव - प्रत्येकालाच आपल्या आयुष्यात अनेकवेळा शारीरिक व मानसिक वेदनेतून जावे लागते. आणि जेव्हा आपल्याला शारीरिक व मानसिक वेदना असते व त्यापासून त्रास होत असतो तेव्हा इतरांकडून मिळालेली मदत व त्यांचा दयाळूपणा आपल्याला भावतो. म्हणून जेव्हा आपण दुसऱ्याला दुःखात पहातो तेव्हा आपण त्यांच्याशी प्रेमाने वागले पाहिजे व आपल्याला गरज असते तेव्हा जशा मदतीची अपेक्षा असते, अगदी तशीच मदत त्यांना दिली पाहिजे. म्हणजे असं की इतरांना आपण जमेल तितकी जास्तीतजास्त मदत केली पाहिजे. इतरांबद्दल कळवळा/दया वाटणे हे त्यांच्यासाठीच नव्हे तर आपल्यासाठीही चांगले आहे. तथापि शेवटी, वेदना व पीडा योग्य रीतीने कशा सहन कराव्यात हे दुःखी माणसाची स्वतःची वृत्ती ठरविते. याबद्दल दूरदृष्टीने पहाता, इतरांना महायोगाविषयी माहिती करून दिली तर पृथ्वीवरील आयुष्यातील नकारात्मक बाजू योग्य रीतीने हाताळण्यास त्यांना मदत होईल.

संपादक - जेव्हा आपण दुसऱ्यांना मदत करण्याच्या भूमिकेत असतो, तेव्हा आपण ज्याला मदत करतो आहोत त्याच्यापेक्षा स्वतःला वरचढ समजण्याचा धोका असतो का? ही चिंता करण्यासारखी गोष्ट आहे काय?

गुरुदेव - जेव्हा आपण दुसऱ्याला मदत करीत असतो तेव्हा, आपण तसे करतो कारण कदाचित आपल्याकडे असे काहीतरी आहे जे त्याच्याकडे नाही आणि ते त्याच्याशी वाटून घेण्याची आपली इच्छा आहे. तेव्हा एका अर्थाने हे आपल्याला वरचढ पदावर नेतेच. पण त्याला आपल्या अहंकाराची जोड मिळता कामा नये. आपण दुसऱ्याला मदत केली पाहिजे कारण ते आपले कर्तव्य आहे, केवळ स्वतःचा अहंकार वाढवण्यासाठी नव्हे. जेव्हा एखादा माणूस उच्च पदावर असतो, तेव्हा त्याचे हे कर्तव्य असते की त्याने इतरांनाही त्याच्या पातळीपर्यंत वर येण्यास मदत केली पाहिजे.

संपादक - म्हणजे असे की, जर आपण महायोगाची तत्वे आचरणात आणत असू, तर इतरांनाही महायोगाची ओळख करून देणे आपले कर्तव्य आहे असा विचार करायचा का?

गुरुदेव - आपण असा विचार करू की महायोगाविषयी आपल्याला जे ज्ञान आहे म्हणजे जणू काही आपल्याकडे एक मिठाईचे बॉक्स आहे. आपण स्वार्थीपणाने ते आख्खे बॉक्स स्वतःसाठीच ठेवू शकतो किंवा आपले नातेवाईक, मित्र वा शेजारी यांसोबत वाटून घेऊ शकतो. तेव्हा कर्तव्य

म्हणून करायच्या महायोगाच्या प्रसाराच्या विचारापेक्षा, आपण महायोग स्वतः अनुसरावा व त्यातून मिळणारा आनंद इतरांशी वाटून घेण्याची इच्छा बाळगावी.

संपादक - कधीकधी मला शंका येते की, माझ्यासारखे साधक महायोगाच्या प्रसारकार्यात सहभाग घेतात. परंतु आम्ही आमचा अहंकार या प्रसारकार्यामध्ये येऊ नये म्हणून काय करावे?

गुरुदेव - कोणतेही कार्य पार पाडण्यासाठी थोडाफार “अहं” असण्याची गरज आहेच. दुसऱ्यासाठी काहीतरी करताना अहंकाराचा उपयोग होतोच आणि तेही निस्वार्थपणे केल्यास उत्तमच आहे. आणि त्यातून जर अहंकाराचा उदय झालाच तर एकदा का ते हेतुपूर्वक केलेले काम पुरे झाले की तो विरून जाईल. हा जो प्रसार तुम्ही करीत आहात तो स्वतःसाठी नसून तो इतरांच्या भल्यासाठी असल्यामुळे, तो तुमच्या अहंकारास खतपाणी देणार नाही. खरं तर निस्वार्थीपणे प्रसारकरिता केलेल्या कार्याने अध्यात्मिक फायदाच होईल. जर स्वतःच्या फायद्यासाठी प्रसार करीत असाल तर गोष्ट वेगळी आहे. पण आपण तशा प्रकारच्या प्रसारात भाग घेत नाही. आपला दृष्टीकोन या वचनावर आधारलेला आहे, “चिंता करतो विश्वाची”, म्हणजे आम्हाला संपूर्ण जगाची काळजी आहे, फक्त आमची नव्हे. या भूतलावरील प्रत्येक व्यक्तीने योगी बनावे हेच आमचे ध्येय आहे.

संपादक - हा अत्यंत सुंदर मुद्दा आहे. मला हा कायम लक्षात ठेवणे जरूरीचे आहे.

गुरुदेव - तुम्हाला माहित आहेच की, जी हवा आपण श्वासावाटे आत घेतो, ती आपल्या सामायिक मातेचे, प्राणशक्तीचे प्रतीक आहे. फक्त डोळे बंद केल्यास आपल्याला ऊर्ध्व दिशेने जाणारी प्राणशक्ती अनुभवायास मिळते आणि जशी प्राणशक्ती डोक्याच्या वरच्या भागाकडे प्रवास करू लागते, तशी आपल्या संवेदना जसे पहाणे, ऐकणे, चव घेणे, इत्यादी तिच्यात विलीन होऊन हळूहळू कमी होऊ लागतात. जेव्हा आपण जन्म घेतो, तेव्हा प्राणशक्ती आपल्या डोक्याच्या वरच्या भागातून आपल्या शरीरात उतरत जाते आणि आपल्या संवेदना जागृत करते. मग आपण डोळे बंद करून, वर जाणाऱ्या प्राणशक्तीकडे लक्ष दिले, तर आपण प्रतिप्रसवाच्या प्रक्रियेला सुरवात करतो आणि शारीरिक संवेदनांरहित अशा आपल्या स्वयंला अनुभवू लागतो. आपले मन एकदम शांत होते, संवेदनांची जाणीव त्रास देत नाही व आपण आनंद वा दुःखाच्या पलीकडे जातो. हाच तो योगमार्ग आहे. हे इतके सोपे आहे की प्रत्येकजण योगी बनू शकतो!

संपादक - तुमच्या म्हणण्याचा अर्थ असा की, प्राणशक्ती आपल्या आत असतेच व त्यामुळे आपण सर्व योगी बनू शकतो. मग प्राणशक्ती प्राण्यांमध्येसुद्धा असते काय?

गुरुदेव - हो ती प्राण्यांमध्येही रहात असते. अर्थात, आपण हा महायोगाचा प्रचार सध्या मानवजातीपुरताच मर्यादित ठेवला आहे. (गुरुदेवांनी मंद स्मित केले)

पण गंभीरपणे विचार केला तर, ज्ञानेश्वर महाराज सांगतात, प्राणशक्ती ही सजीव तसेच निर्जीव सर्व पदार्थात असते. ज्ञानेश्वर महाराजांनी रेड्याच्या तोंडून वैदिक ऋचा वदविल्या हे माहित आहे. आणि जरी यातून हे सिद्ध होत नाही की तो रेडा एक वेदांती होता, तरी यातून हे सूचित होते की, ज्ञानेश्वर महाराजांसारखे सिद्ध गुरु प्राण्यांमध्येही प्राणशक्तीचे संचलन करू शकतात. आणि ज्या भिंतीवर ते बसले होते ती भिंतच त्यांनी चालवली, यावरून आपल्याला कळते की प्राणशक्ती निर्जीव पदार्थातही वास करीत असते, जिच्यावर ताबा मिळवणे ज्ञानेश्वर महाराजांसारख्या सिध्दाला शक्य असते.

संपादक - ह्या सजीव व निर्जीवात वास करीत असलेल्या प्राणशक्तीची चर्चा करताना मनात विश्वरचनेसंदर्भात नव्याने एक वैज्ञानिक विचार आला. या विचारानुसार ह्या विश्वाचा जवळजवळ ७५ टक्के भाग हा कृष्णशक्तीने (Dark Energy) व्यापलेला आहे, व त्याबद्दल शास्त्राला फारच थोडी माहिती आहे. कदाचित सर्व प्राणीमात्रात विद्यमान असलेली तीच ही प्राणशक्ती असेल का? महायोगाचा शास्त्रीय पाया समजून घेण्याचा साधकांचा जो प्रयत्न आहे त्याचे आपल्यासाठी काही महत्व आहे का?

गुरुदेव - ते असू शकेल. माझेही शिक्षण शास्त्र व अभियांत्रिकी विषयात झाले असल्यामुळे मला ह्या प्रकारच्या गोष्टी थोड्याफार मनोरंजक वाटतात. परंतु मला नाही वाटत की महायोग साधनेच्या दृष्टीकोनातून पहाता, महायोगाचा शास्त्रीयरित्या खुलासा करण्याचे काही महत्व आहे. महायोग ही अनुभव घेण्याची प्रक्रिया आहे. आतील प्राणशक्तीला आपण संपूर्णपणे शरण जातो तेव्हा परिणामतः सतत उसळणाऱ्या विचारांमुळे होत असलेली मनातील खळबळ कमी होत जाते, व शेवटी आपल्या खऱ्या स्वरूपाची आपल्याला ओळख होते.

मग जर महायोग साधना आपल्याला सतत ढवळणाऱ्या विचारांच्या पलीकडे नेत असेल, तर प्रथमतः आपल्याला मनात ज्याकारणाने विचार येतील अशा कार्याचे प्रमाण कमी केले पाहिजे. म्हणून मी साधकांना अध्यात्मिक साधनेवरचे विविध प्रकारचे वाचन करण्यास प्रोत्साहन देत नाही. मागे मी महाराजांना याविषयी प्रश्न विचारला होता. त्याचे उत्तर म्हणून त्यांनी लिहिले होते की, महायोगाविषयी वाचन करणे म्हणजे केवळ वेळ दवडणे आहे. कारण वाचन करणे ही एक मानसिक प्रक्रिया आहे. पण महायोग आपल्याला मानसिक मर्यादांच्या पलीकडे थेट आपल्या अस्तित्वात स्थित असलेल्या प्राणशक्तीकडे घेऊन जातो. महायोगाची मूल तत्वे समजण्यापुरते वाचन झाल्यावरही जेव्हा इतर वाचन केले जाते त्याने केवळ मनात पसारा निर्माण होतो आणि अनावश्यक विचारात मन गुंतून रहाते ज्यामुळे प्राणशक्तीशी जी संलग्नता आहे तीस प्रतिबंध होतो.

संपादक - आता मी जरासा विषय बदलतो. महायोगाचे अंतिम ध्येय काय आहे?

गुरुदेव - त्या चैतन्यशक्तीशी एकरूपता हीच अंतिम स्थिती हवी.

संपादक - हे सतत असायला हवे की फक्त ध्यानास बसले असताना?

गुरुदेव - ही अवस्था संपूर्णपणे सदासर्वदा असायला हवी. त्या अवस्थेत योगी सर्व इच्छा, आसक्ती, ईर्ष्या यापासून मुक्त असतो. तो चैतन्यशक्तीशी एकरूप झालेला असतो.

संपादक - “अवधूत अवस्था” जी म्हणतात ती हीच काय?

गुरुदेव - हो तीच स्थिती आहे ही. असा मनुष्य ऐहीक जगाच्या पलीकडे असतो. तो व चैतन्यशक्ती एक आहेत अशी जाणीव त्यास कायम असते. तेव्हा तो स्थितप्रज्ञ अवस्थेत पोहोचतो. तो जगत असला तरी मुक्त असतो. शरीर असले तरी तो स्वतःला शरीराने ओळखत नाही, तो फक्त त्या शरीरात वास करतो. सर्व द्वैतभावाच्या पलीकडे तो असतो, जसे बरेवाईट, आवडनावड, इत्यादी. त्याला कशाचीच इच्छा नसते. श्री शंकराचार्य म्हणतात, असा माणूस प्रार्थना वा परमेश्वराला भेटण्याची इच्छा याही पलीकडे असतो कारण तो इच्छा आकांक्षांच्या पार गेलेला असतो.

आपले महायोगाचे साधन आपल्याला या अवस्थेसाठी तयार करित असते. आपण प्राणशक्तीला शरण जाण्यावर जर भर द्यावा आणि जे घडायचे तसे घडू द्यावे. आम्ही साधकांना विनंती करतो की त्यांनी इच्छा व गरजा टाळल्यात, मग ती परमेश्वराला भेटण्याची इच्छा का असेना! प्राणशक्तीला शरण जा आणि जे होणे जरूरीचे आहे ते होईलच. तुम्हाला त्या करण्यामध्ये स्वतःला गुंतवून घेण्याची गरज नाही. महायोगाचे साधन ही स्थितप्रज्ञ अवस्थेप्रत पोहोचण्याची नांदी आहे.

संपादक - ही अवस्था एखाद्याला या जन्मीच प्राप्त करून घेता येईल का की ही अवस्था मर्त्य मानवाच्या पलीकडे आहे?

गुरुदेव - अर्थातच कोणीही हे एकाच जन्मात साध्य करू शकतो. का नाही? आपल्याला माहित नाही की आपण तिथे लगेचच पोहोचू, परंतु सातत्याने व अतूटपणे केलेले साधन आणि नवनवीन गोष्टींची आसक्ती, द्वेष हे टाळल्यास, आपण सरतेशेवटी आपल्या याजन्मीच्या व पूर्वजन्मीच्या गोळा केलेल्या सर्व कर्मांचा (संस्कारांचा) निचरा करू शकू. या अवस्थेत आपण सत्य स्वरूपाचा अनुभव घेऊन चैतन्यस्वरूप होऊ.

संपादक - या स्फूर्तीदायक टिप्पणीसोबत गुरुदेव मला तुमचे आभार मानायचे आहेत. तुम्ही इतका वेळ दिलात, सहनशीलतेने साधकांना त्यांच्या आयुष्यात येणाऱ्या प्रापंचिक प्रसंगाविषयी चर्चा

केलीत त्याबद्दल धन्यवाद. तसेच तुम्ही पूर्ण मुक्ती देणाऱ्या स्थितप्रज्ञ अवस्थेबद्दल वर्णन करून सांगितले. खुद्द तुमच्या उपस्थितीत तुमचा स्फूर्तीदायक संदेश ऐकणे हा माझ्यासाठी तर वैयक्तिकरित्या फलदायी अनुभव होता. मला खात्री आहे की या ई-न्यूजलेटरच्या वाचकांनासुद्धा ही चर्चा नक्की उपयोगाची व प्रेरणादायी वाटेल.

गुरुदेव - मी माझ्या गुरुदेवांकडे प्रार्थना करतो की, पृथ्वीतलावरील सामायिक माता असलेल्या आमच्या बंधुभगिनिंचे उत्थान करावे!

मला प्रिय गुरुदेवांचे आभार मानायचे आहेत की, अनेक साधकांच्या मनात असलेल्या विषयांवर व विशेषतः ज्यांना अजून प्रापंचिक जबाबदाऱ्या आहेत त्यांच्यासाठी इतके सुबोध विवेचन केले. गुरुदेवांचे इतके वय झाले आहे, नुकतेच आजारातून उठले आहेत तरीही महायोगाचा संदेश साधकांच्या समूहापर्यंत आणि पर्यायाने संपूर्ण जगापर्यंत पोहोचविण्याचा त्यांचा उत्साह पूर्वीसारखाच आहे. मला आशा आहे की साधक त्यांचा हा संदेश हृदयाशी धरतील. तसेच महायोगाची जी अभिनव देणगी आपल्याला मिळाली आहे आणि जी आपल्यासाठी विचारताच उपलब्ध करण्यात आली आहे तिचा लाभ घ्यावा. भाषांतर वा संपादन करताना काही चुका झाल्या असतील तर वाचकांनी माफ करावे अशी मी प्रार्थना करतो.

दिलीप कामत

संपादक, सेल्फ अवेकनिंग ई-न्यूजलेटर

मूळ इंग्रजी चर्चेचा मराठी अनुवाद सौ. सीमा पितळे